

Stigende udfordringer med smitsomme husdyrsygdomme: Perspektiver fra danske husdyrproducenter

Husdyr Smitsomme husdyrsygdomme fylder stadig mere i dansk landbrug. En ny undersøgelse fra Københavns Universitet viser, at producenter især frygter økonomiske tab – men også kan opleve bekymring og skam, når smitten rammer. Resultaterne giver vigtig viden til fremtidens sygdomshåndtering.

| TYPE 1

Rebecca Rutt

Lektor, Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet

Mette Schou

Videnskabelig assistent, Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet

13.04.26

Summary

In this time of worsening outbreaks of infectious disease that pose a major threat to animal production, there is a need to better understand the potential future consequences of such diseases and how Danish livestock producers perceive these. At the University of Copenhagen, we conducted a survey to examine how Danish livestock producers relate to current and potential outbreaks of infection on their farms, and

what expectations they have for outbreaks in the future. The survey was conducted between October and December 2024 and was distributed to nearly 1500 randomly selected Danish livestock producers within the categories of poultry farming, piglet farming, production of fattening pigs, dairy cattle farming and breeding of other cattle and buffaloes. The survey achieved a response rate of 24 %. After excluding very small producers, 202 responses were included in the subsequent analysis presented here. The survey contained questions about livestock producers' concerns about outbreaks of infection, their assessment of infection prevention and compensation measures, as well as the experienced and potential future consequences that livestock diseases can have at the farm level. The results of the survey include, among other things, that financial costs are prominent when livestock producers are asked about the consequences of infectious diseases. However our study, and other related research, also indicate that infectious livestock diseases cause further consequences, such as feelings of worry and shame. Both public and private veterinarians can draw on the study's findings in their dialogue with producers and their work to manage harmful infectious diseases.

I Europa såvel som i Danmark har smitsomme husdyrsygdomme store økonomiske og dyrevelfærdsmæssige omkostninger. I en tid, hvor stigende smitteudbrud udgør en trussel mod den animalske produktion, er der behov for bedre at forstå potentielle fremtidige konsekvenser af smitsomme husdyrsygdomme – og hvordan danske husdyrproducenter opfatter disse. For er smitteudbrud noget, som producenterne bekymrer sig om? I hvor høj grad oplever de husdyrsygdomme som en stigende trussel – og hvilke konsekvenser forbinder de med smitteudbrud på deres bedrift?

Baggrund

I de senere år har Europa været kendetegnet ved bemærkelsesværdige udbrud af smitsomme husdyrsygdomme. I 2025 dukkede Lumpy Skin Disease op igen efter flere års fravær i kvægbesætninger i Italien, Spanien og Frankrig¹. I Spanien, EUs største producent og eksportør af svinekød, blev det første tilfælde af afrikansk svinepest (ASF) siden 1994 ligeledes registreret sidste år².

Samtidig har Europa oplevet en markant stigning i udbrud af højpatogen fugleinfluenza (HPAI), især siden 2020. Smittespredningen forekommer nu tidligere på sæsonen og tidligere end normalt³, mens den zoonotiske trussel fortsat bekymrer eksperter⁴. I Danmark blev trusselsniveauet for fugleinfluenza igen hævet til højt i oktober 2025, og efter aflivninger af tusindvis af fjerkræ arbejder Styrelsen for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri nu på en dansk vaccinationsstrategi⁵.

Sammendrag

I en tid, hvor smitteudbrud udgør en stigende trussel mod den animalske produktion, er der behov for bedre at forstå, hvordan danske husdyrproducenter opfatter de potentielle fremtidige konsekvenser af smitsomme husdyrsygdomme. På Københavns Universitet har vi gennem en spørgeskemaundersøgelse rettet mod danske husdyrproducenter undersøgt netop dette.

Undersøgelsen foregik fra oktober til december 2024 via et spørgeskema sendt til næsten 1.500 tilfældigt udtrukne danske husdyrproducenter inden for kategorierne fjerkræavl, avl af smågrise, produktion af slagtesvin, avl af malkekvæg og avl af andet kvæg og bøfler.

Spørgeskemaundersøgelsen nåede en svarprocent på 24 %. Efter at have frasorteret meget små producenter blev 202 svar inkluderet i følgende analyse. Spørgeskemaet stillede en række spørgsmål om husdyrproducenters bekymring for smitteudbrud, deres vurdering af smitteforebyggende tiltag og kompensationsmuligheder samt de oplevede og potentielle fremtidige konsekvenser, som husdyrsygdomme kan have på bedriftsniveau.

Undersøgelsen viser blandt andet, at særligt økonomiske omkostninger fremhæves, når husdyrproducenterne spørges ind til konsekvenserne af smitsomme husdyrsygdomme. Dog peger undersøgelsen også på, at smitsomme husdyrsygdomme medfører andre, ikke-økonomiske konsekvenser som fx følelser af bekymring og skam.

Både offentlige og private dyrlæger kan trække på undersøgelsens resultater i deres dialog med producenter og deres arbejde med at håndtere skadelige infektionssygdomme.

Metode

På Københavns Universitet har vi gennem en spørgeskemaundersøgelse dykket ned i, hvordan danske husdyrproducenter forholder sig til potentielle og aktuelle smitteudbrud på deres bedrifter, og hvilke forventninger de har til udbrud af husdyrsygdomme i fremtiden^{6,7}.

Spørgeskemaet blev udsendt via e-Boks i perioden den 28. oktober med svar indsamlet indtil den 18. december 2024. Det blev sendt til 1.488 tilfældigt udtrukne danske husdyrproducenter (inden for kategorierne fjerkræavl, avl af smågrise, produktion af slagtesvin, avl af malkekvæg og avl af andet kvæg og bøfler).

Spørgeskemaundersøgelsen nåede en svarprocent på 24 %. Efter at have frasorteret meget små producenter (n=176, 47 % af respondenterne), blev 202 svar inkluderet i den efterfølgende analyse⁸. Spørgeskemaet indeholdt spørgsmål om husdyrproducenters bekymring for smitteudbrud, deres vurdering af smitteforebyggende tiltag og kompensationsmuligheder samt de oplevede og potentielle fremtidige konsekvenser, som husdyrsygdomme kan have på bedriftsniveau.

Resultater og diskussion

Undersøgelsens resultater præsenteres nedenfor og inkluderer blandt andet, at særligt økonomiske omkostninger fremhæves, når husdyrproducenterne spørges ind til konsekvenserne af smitsomme husdyrsygdomme. Dog peger undersøgelsen også på, at smitsomme husdyrsygdomme medfører andre, ikke-økonomiske konsekvenser som fx følelser af bekymring og skam.

Resultaterne er organiseret i fem afsnit, der præsenterer forskellige typer af bekymringer, perspektiver på økonomisk kompensation og følelsesmæssige konsekvenser, der rækker ud over økonomiske.

Bekymring for og oplevelse af smitteudbrud

I spørgeskemaundersøgelsen svarede de 202 danske husdyrproducenter på, hvor bekymrede de på en skala fra 0-10 var for, at der kom udbrud af smitsomme husdyrsygdomme på deres gård. Mens 2 % svarede 0 (= overhovedet ikke bekymret), angav 72 % af respondenterne 5 eller derover.

Husdyrproducenterne blev også spurgt ind til deres oplevelse af, hvordan smitte med alvorlige husdyrsygdomme har udviklet sig over det sidste årti. Mens 38 % angav »ingen ændring«, svarede 46 %, at de har oplevet en højere grad af smitte med alvorlige husdyrsygdomme, mens 12 % svarede »mindre«, og de resterende 4 % svarede »ved ikke«.

Bekymring kan især forekomme, hvis husdyrproducenter tidligere har oplevet sygdomsudbrud. I en åben svarkategori forklarede en respondent: *»Det er hårdt for psyken at sætte nye dyr ind efter sygdomsudbrud, da tankerne om, at sygdommen kommer igen altid vil være der«.*

Ikke overraskende henvender langt de fleste af husdyrproducenterne (91 %) sig til deres besætningsdyrlæge, når de er bekymrede for smitteudbrud på deres bedrift. Respondenterne kunne afgive flere svar, og 28 % angav, at de henvender sig til »andre landmænd« med en sådan bekymring. Derefter kom »landboforening/konsulent« (22 %), og »Fødevarestyrelsen« og »aftager (slagteri, mejeri, ægpakkeri, mv.)« begge på 18 %. 14 procent svarede, at de henvender sig til familien.

Husdyrproducenternes bekymringer for smitteudbrud peger på, at det kan være en kontekst præget af følelser, som danner ramme for mange dyrlægers arbejde. Dog får landmænds psykiske belastning og de krav, det stiller til dyrlægers kompetencer, ikke megen opmærksomhed i forskning om sygdomshåndtering.

Økonomiske bekymringer

Husdyrproducenters bekymringer om smitteudbrud vedrører som tidligere nævnt blandt andet økonomi. På en skala fra 0-10 (hvor 0 = overhovedet ikke bekymret og 10 = meget bekymret) angav 84 % af respondenterne tallet 5 eller derover, da de blev spurgt til, hvor bekymrede de er for deres bedrifts økonomi, hvis der skulle forekomme et udbrud af smitte. I spørgeskemaet angav 40 % desuden, at de allerede har mistet indtægt grundet et smitteudbrud – 31 % på egne gårde og 9 % som resultat af udbrud på andres bedrifter. Dette er en konkret påmindelse om, at husdyrproducenterne på betydelig vis kan påvirke/påvirkes af andre bedrifter i området.

Vi bad også husdyrproducenterne vurdere, hvor stort et driftstab (tabt indtjening i det pågældende år) de havde haft grundet udbrud af smitsomme sygdomme på egne eller andres gårde (baseret på et omtrentligt skøn med udgangspunkt i det seneste udbrud, hvis de har oplevet flere). Næsten halvdelen (47 %) af de 77 respondenter, som *havde* mistet indtægt, svarede, at de havde mistet mellem 1-20 % af deres årlige indtægt, mens 41 % svarede 21-60 %, og 12 % svarede 61-100 %. Disse tal afslører den betydelige, om end varierende, grad af økonomiske tab, som landmændene kan risikere at skulle håndtere.

Udbrud af smitsomme sygdomme, enten på egne eller andres gårde, havde endvidere skabt forhindringer for leverancer eller afhentninger hos 27 % af respondenterne. Nogle uddybede yderligere: »Jeg måtte aflive dyr, som efter planen skulle slagtes«, »Udbruddet forårsagede i høj grad logistiske problemer samt øget arbejdsindsats« og »Vi måtte holde høns inde og derved få æg nedklassificeret«.

Utilstrækkelig compensation?

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at der ifølge en betydelig del af producenterne ikke er tilstrækkelig compensation eller økonomisk støtte, når en gård bliver ramt af smitte. Kun 16 % af respondenterne vurderede de statslige kompensationsmuligheder som gode (0-4 på en skala, hvor 0 = meget god og 10 = meget dårlig), mens 43 % svarede »5 - hverken/eller«, og 41 % opfattede dem som dårlige (6-10 på skalaen). Ikke desto mindre har forskning for nyligt dokumenteret en stigning i de offentlige økonomiske udgifter til forebyggelse og bekæmpelse af infektionssygdomme såsom overvågning, aflivning og desinfektion samt compensation for aflivede dyr og (delvise) driftstab⁹.

En stor andel af husdyrproducenterne (57 %) er ikke forsikret mod det økonomiske tab ved smitteudbrud.

Undersøgelsen viser desuden, at en stor andel af husdyrproducenterne (57 %) er ikke forsikret mod det økonomiske tab ved smitteudbrud. Som forklaring herpå angav 47 % af producenterne uden forsikring, at de ikke kender til mulighederne for sådanne forsikringsordninger. Respondenterne kunne afgive flere svar, og 34 % mente, at en forsikringsordning er for dyr, mens 32 % hævdede at være i stand til at klare sig økonomisk ved smitteudbrud uden forsikring.

I spørgeskemaet uddybede flere husdyrproducenter, hvorfor de ikke er forsikret mod smitteudbrud. En beskrev, hvordan det »ikke er muligt at tegne en forsikring ved driftstab som følge af ASF eller andre »eksotiske« sygdomme«. En anden påpegede: »Der findes ingen forsikring for vores virksomhed i forbindelse med et sygdomsudbrud. Så der 'dør' virksomheden«.

Respondenterne blev ligeledes spurgt ind til, hvordan de opfatter private forsikringsordninger. Her vurderede 30 % af producenterne forsikringsordningerne som dårlige (6 eller derover på en skala, hvor 0 = meget god og 10 = meget dårlig), mens 47 % svarede »5 - hverken eller/ved ikke«, og 24 % svarede gode (0-4 på skalaen).

Ikke blot økonomiske bekymringer

Undersøgelsen spurgte også ind til andre konsekvenser af husdyrsygdomme end de økonomiske. Respondenterne var generelt ikke bekymrede for, at andre landmænd, myndigheder eller naboer mistænker dem for ikke at gøre nok for at forebygge smitte på bedriften. Men næsten 2/3 (62 %) af producenterne udtrykte, at landmænd føler skam, hvis de oplever et udbrud af en smitsom husdyrsygdom på deres gård.

Disse resultater peger i samme retning som en nylig kvalitativ undersøgelse (med interviews og observation) af konsekvenserne af udbrud af fugleinfluenza for landbrugere og offentlige dyrlæger i Danmark¹⁰. Undersøgelsen viste, at smittespredningen forstærker flere typer af økonomiske, fysiske og/eller psykiske belastninger for landbrugere og dyrlæger. I undersøgelsen blev 19 fjerkræproducenter med forskellige bedriftstyper interviewet, og de fleste udtrykte en stor bekymring for, at et smitteudbrud kan have en negativ påvirkning på deres indkomst og ry. Nogle beskrev desuden en tristhed ved at se deres fjerkræ lide og dø under usædvanlige forhold. Overdækningskravet, når HPAI-niveauet er højt, påvirkede især økologiske og småskalaproducenter, og en økolog beskrev, hvordan han »mistede sit økologiske hjerte«, når han skulle holde sine fjerkræ indendørs over længere perioder.

Blandt undersøgelsens 13 interviewede, offentlige dyrlæger beskrev mange, hvordan deres roller og ansvarsområder har ændret sig. Fx skal de i større omfang nu dokumentere mulige brud på biosikkerheden (blandt andet ved brug af foto og video på en bedrift) og samtidig håndtere de konsekvenser, som de skærpede tilsyn har på deres forhold til landbrugerne.

Konklusion: Smitsomme husdyrsygdomme i fremtiden

På Københavns Universitet har vi med et spørgeskema undersøgt, hvordan danske husdyrproducenter forholder sig til potentielle og aktuelle smitteudbrud på deres bedrifter, og hvilke forventninger de har til udbrud af husdyrsygdomme i fremtiden. I undersøgelsen fremhævede producenterne særligt økonomiske omkostninger, da de blev spurgt ind til konsekvenser af smitsomme husdyrsygdomme. Ifølge en betydelig del af respondenterne er der ikke tilstrækkelig compensation eller økonomisk støtte, når en gård bliver ramt af smitte. Dog peger vores spørgeskemaundersøgelse og tidligere forskning også på andre, ikke-økonomiske konsekvenser som fx følelser af bekymring og skam. Undersøgelsen viser, at langt de fleste af respondenterne henvender sig til deres besætningsdyrlæge, når de er bekymrede for smitteudbrud på deres bedrift.

Vores resultater taler ind i debatten om fremtiden for det danske landbrug.

Vores resultater taler ind i debatten om fremtiden for det danske landbrug. Her har forskning vist, at smitsomme husdyrsygdomme stort set ikke figurerer i den offentlige debat om, hvordan den animalske sektor skal omlægges i forbindelse med den grønne trepart og den bredere grønne omstilling af den animalske produktion¹¹. Men forskningen beskriver smitsomme husdyrsygdomme som en stigende trussel både mod landbrugsindustrien og dem, som arbejder i den, mod produktionsdyr såvel som vildtlevende arter og mod samfundet mere generelt i form af zoonoser, som kan sprede sig¹². Med strukturudviklingen i landbrugssektoren er husdyrproduktionen blevet koncentreret på færre og større bedrifter, som i forhold til nogle produktionssystemer og sygdomme er mere sårbare for smitteudbrud med mere gunstige forhold for smitsomme sygdommes cirkulering og mutation¹³. Dette peger

på, at de mange omkostninger og risici forbundet med sygdomme i animalsk husdyrproduktion bør fylde mere i den samfundsmæssige debat om landbrugets fremtid.

Fakta

1. European Commission. Infection with lumpy skin disease virus (LSD). 2025. https://food.ec.europa.eu/animals/animal-diseases/diseases-and-control-measures/lsd_en?
2. I andre europæiske lande har afrikansk svinepest dog cirkuleret siden 2014; WOAH. African swine fever in Spain: epidemiological situation, laboratory findings and coordinated response. 2025. <https://rr-europe.woah.org/en/Events/african-swine-fever-in-spain-epidemiological-situation-laboratory-findings-and-coordinated-response/?>
3. ECDC. Avian influenza overview September–November 2025. 2025. <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/avian-influenza-overview-september-november-2025?>; FVST. Fugleinfluenza på ny konstateret. 2025. <https://foedevarestyrelsen.dk/nyheder/pressemeddelelser/2025/dec/fugleinfluenza-konstateret-i-lille-hobbyhold-ved-mariager>.
4. Bartlett, M.L. et al. Enhancing the response to avian influenza in the US and globally. The Lancet 2025, 46: 101100. [https://www.thelancet.com/journals/lanam/article/PIIS2667-193X\(25\)00110-3/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanam/article/PIIS2667-193X(25)00110-3/fulltext); Yeh, K.B. et al. Three things we can do now to reduce the risk of avian influenza spillovers. PNAS 2025, 122 (31) e2503565122. <https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.2503565122>; Kupferschmidt, K. Why hasn't the bird flu pandemic started? Science 2024, 386, 6727. <https://www.science.org/doi/pdf/10.1126/science.adv2422>; Økologisk Nu. WHO-virolog advarer: Fugleinfluenzaen har alle forudsætninger for at blive en ny pandemi. 2025. <https://okonu.dk/politik-og-udvikling/who-virolog-advarer-fugleinfluenzaen-har-alle-forudsætninger-for-at-blive-en-ny-pandemi>.
5. FVST. Fødevarestyrelsen hæver trusselsniveauet for fugleinfluenza. 2025. <https://foedevarestyrelsen.dk/nyheder/pressemeddelelser/2025/okt/foedevarestyrelsen-haever-trusselsniveauet-for-fugleinfluenza-1>; FVST. Spørgsmål nr. 158 (alm. del) fra folketingets miljø- og mødevareudval. 2025. <https://www.ft.dk/samling/20251/alm-del/mof/spm/158/svar/2187645/3110181.pdf>.
6. Forskningen blev økonomisk støttet af det norske forskningsråds projekt: Pandemic Entanglements: The Political Ecology of Industrial Meat Production in the 'Pandemic Era' [#324256].
7. Spørgeskemaet kan gøres tilgængeligt efter begrundet anmodning til førsteforfatteren.
8. Producenter der svarede nej til at have mindst 1000 kyllinger, 100 grise, 100 får eller 50 stk. kvæg blev sorteret fra i undersøgelsen.
9. Rutt, R. Nielsen, N., Hansen, H.O. Who pays for the "pandemic era" of rising infectious disease in animal production? Emerging questions and dilemmas for

states, society, and academia. *Ecological Economics* 2025, 231: 108550.

<https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2025.108550>.

10. Rutt, R. & Møller, A.S. Illuminating the care/repair nexus in the "pandemic era", and the potential for care beyond repair in Danish poultry production. *Agriculture and Human Values* 2024, 42: 1173–1190. 10.1007/s10460-024-10668-y.
11. Rutt, R.L. & Jørgensen, E. The looming absence of disease in public debates on the green transition of Danish animal agriculture. Under consideration hos *Environmental Communications journal*. 2026.
12. WHO. Avian Influenza Weekly Update # 1021: 7 November 2025. 2025. <https://www.who.int/westernpacific/publications/m/item/avian-influenza-weekly-update---1021--7-november-2025>; Etisk råd. Det Etiske Råd: Truslen fra antibiotikaresistens nødvendiggør, at landbruget ændrer sin dyreproduktion. 2025. <https://www.etiskraad.dk/nyheder/truslen-fra-antibiotikaresistens-noedvendiggoer-at-landbruget-aendrer-sin-dyreproduktion>.
13. Dhingra, M.S., J. Artois, S. Dellicour, P. Lemey, G. Dauphin, S. Von Dobschuetz, T.P. Van Boeckel, D.M. Castellan, S. Morzaria, M. Gilbert. Geographical and historical patterns in the emergences of novel highly pathogenic avian influenza (HPAI) H5 and H7 viruses in poultry *Front. Veterin. Sci.* 2018, 5: 84. [10.3389/fvets.2018.00084](https://doi.org/10.3389/fvets.2018.00084); Wallace, R. *Big farms make big flu: dispatches on infectious disease, agribusiness, and the nature of science*. 2016. New York: Monthly Review Press.

Emneord:

Husdyr

Sygdom

Denne artikel er del af

DVT årgang 2026 nr. 2

